

университету. Разуме се, да би се поред тога испитивачи у случајевима потребе од стране поменутог одбора усмено и писмено још боље обавештавали и упућивали у свој посао.

Прикупљање грађе би требало наравно вршити на првом месту систематски: сваки испитивач требало би да има одређени задатак т. ј. место или предео, у коме ће извршити свој испитивачки посао у оном обиму и смислу, како се буде споразумео с Академијиним одбором. Али би поред тога било од особите користи, да се примају од понеких сарадника и поједини мањи, али карактеристични прилози. Разуме се, да би се имала особито потпомагати и израда појединих монографија и целих студија.

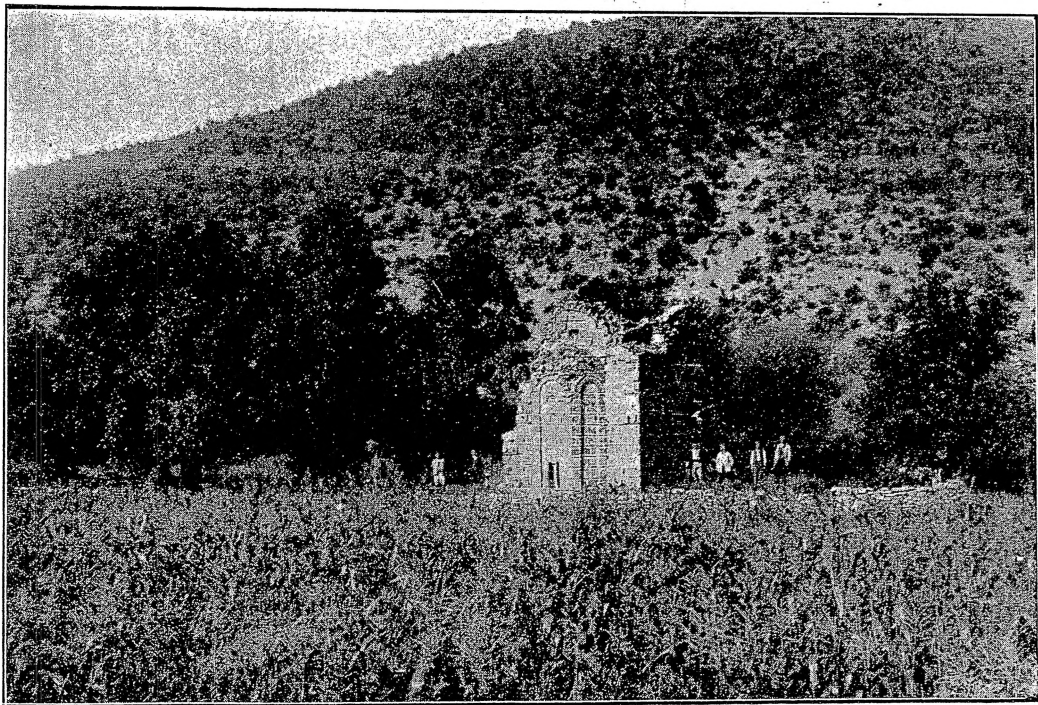
И обављивање грађе требало би да иде сличним начином: поједине свеске зборника, у којима би се саопштавала грађа и студије о народу Јужне Србије, доносиле би и целе велике радове и мање прилоге.

Напореда са објављивањем те грађе на нашем језику имало би ићи и њено објављивање на француском језику: делом у целини делом у већини или и у мањим изводима. Од каквог би неизмерног значаја било упознавање страног научног света са резултатима ових наших испитивања, то зацело не треба доказивати, јер о томе дају небројених доказа и прошлост и садашњост.

Јован Ђрђељановић.

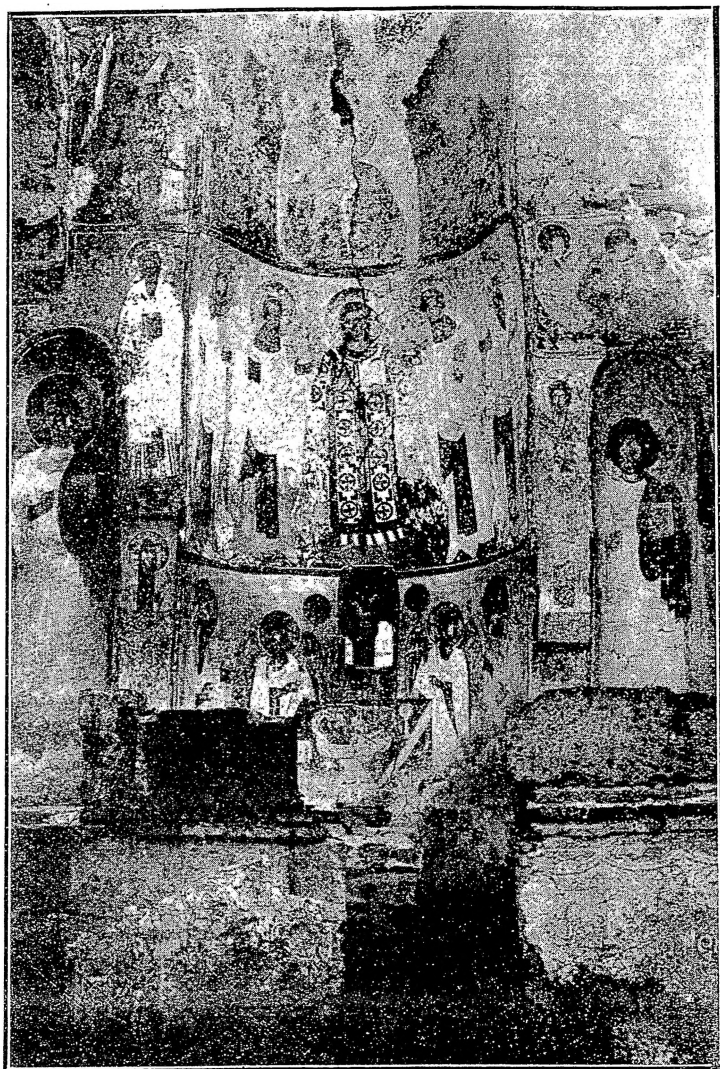
МОДРИЧКИ МАНАСТИР.

У старим српским писаним споменицима помиње се на неколико места Модрички Манастир. Те податке о њему купио је *Василије Марковић* и са-

Сл. 1. — Манастир у селу Модришту (Порече). Снимак са североистока. — Фот. П. С. Јовановић.

општио у својој студији: *Православно монаштво и манастири у средњовековној Србији*, Сремски Карловци, 1920. год. с. 96. Ту он о њему каже: „За Милутиново време јавља се још неколико манастира, који су вероватно из византијског времена. На српском сабору, држаном око 1315. год., а на деве-

Сл. 2. — Фреске у апсиди модричког манастира, са деловима зиданог иконостаса. — Фот. П. С. Јовановић.

Ђорђа, који је с почетка 11. века. Према имену могао би се манастир поставити на место данашњег села Модрича у дебарском Дримколу, на левој страни Црног Дрима, између Дебра и Струге“.

Мало даље (с. 97) Марковић говорећи о неком кичевском манастиру св. Ђорђа, кога помиње Данило, каже: „може се помишљати да је исти са модричким“.

Др. Влад. Р. Пејковић у својој студији: *Стари српски сјоменици у Јужној Србији*, Београд, 1924., с. VII, говорећи о манастирима око Тетова каже: да се у XIV веку помиње и модрички манастир.

Као што се види, о овом у старо време доста значајном манастиру веома се мало зна. Чак се не зна ни где је постојао. Марковић само претпоставља да је био или у Дримколу или у Кичеву.

Изгледа ми да смо сада већ на путу за решење овога питања. Проучавајући претпрошлого лета област Порече у антропогеографском погледу наишао сам на већи број старих цркава, које су до сада у научној литератури биле непознате. Међу овима су и развалине једне старе црквене грађевине у селу Модришту, које се налази с десне стране Велике Реке (Треске), око 18 км северно од Јужног Брода. Развалине су на речној тераси с десне стране Велике, а одмах с јужне стране села. Окружене су веома лепим крошњастим

том месту међу игуманима (пре хтетовског, гостиварског, нагоричког и „скопског“) наводи се и игуман модрички (споменик 4, 10). Овај се манастир помиње свега још једаред: у практику хтетовског манастира, за који Новаковић држи, да је из времена одмах по српском освајању (Глас 80, 1906, 20). Ту се наводи, како је приликом једног суђења, „кир Калиник од Модриче“, вршио, заједно с епископом заклетву сведока (Споменик 3, 38. У тетовском хрисовуљу наводе се у границама села Штенча у Г. Пологу, данас Стенча десно од Вардара, модричке међе, т. ј. међе земаља овога манастира, *ibid.* 29....). Из овога се види, да је манастир био негде на овој страни. Није познат ни храмовни светац. Судећи по угледу, који је манастир имао на српском сабору, то је био неки врло стари манастир, јер се наводи испред хтетовског, који је постојао у 13. веку, као и испред скопског св.

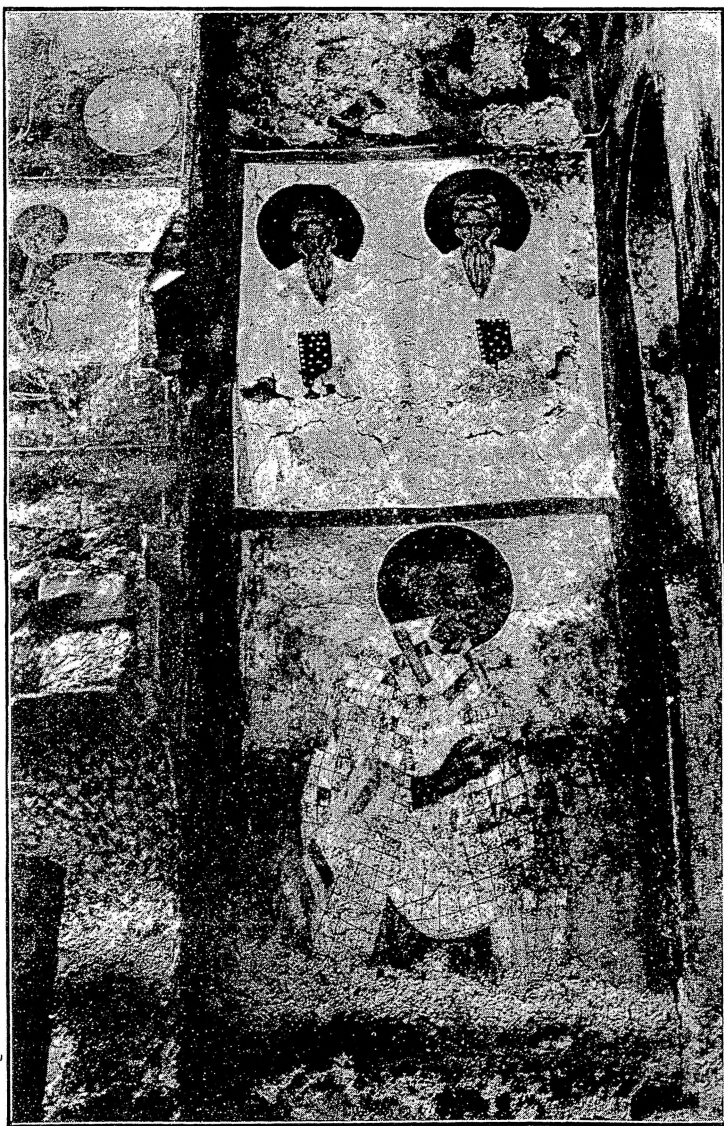
дрветима и бујном вегетацијом. Према томе су у једном веома питомом куту иначе голе кречњачке околине.

Народ из села зове ове развалине *Манасџир*. У колико су очуване, покажују да је то била нека већа црквена грађевина, управо, она је највећа од свију које постоје у Поречу (фот. 1.). Од ње су очувани у целости зидови око олтара, и делимице и зидови испред њега. Спољни део зида зидан је тесаним каменом од кречњачког туфа и старих цигла, а унутрашњи ломљеним каменом. Поред тога очувани су делови од подзида, на коме је био иконостас. Крова нема.

На зидовима са унутрашње стране, а нарочито у делу олтара још су доста добро очуване фреске. Оне показују веома велику уметничку вредност. То су управо најлепше фреске, које сам видео у поречким црквама (фот. 2. и 3.). Око фресака су само грчки натписи. Неких других натписа нисам приметио. Ваљда због грчких натписа у народу је веровање, да је то био „латински“ манастир.

Судећи према изнетом, ово је морала бити нека значајнија црквена грађевина. Сасвим је вероватно, да је то могао бити Модрички Манастир, који се, као што је напред изнето, помиње у нашим старим писаним споменицима. То претпостављам на основу ових података. Налази се у Поречу, у области, која је суседна полошкој, у којој се помињу његове „међе“ и где је његов игуман вршио заклетву сведока. Налази се у селу Модришту, па према томе се могао звати Модричким. Његове зидине народ и данас зове Манастир. Грађевина је била већа. Стара је црква, а врло вероватно још из византијског времена. За то говори поред грчког натписа око фресака још и то што народ не сматра цркву за своју, већ за „латинску“, дакле стару и туђу. Фреске су много лепше него у другим поречким црквама, које су са почетка 17. века и са словенским натписима.

У колико је ова претпоставка оправдана имају да реше наши стручњаци. Ову белешку и износим, да би им на то скренуо пажњу. Ово

Сл. 3. — Фреске с леве стране апсиде у модричком манастиру. Фот. П. С. Јовановић.

тим пре, што је ова стара црквена грађевина у врло рђавом стању. Без крова, са порушеним зидовима претрпана каменом и обрасла вегетацијом, она је већ рушевина у последњем стадијуму. Веома лепе фреске изложене су атмосферским утицајима и опасност је да сасвим пропадну, а тиме се утре и сваки траг ове старе грађевине.

По причању сељака из Модришта Манастир је порушио Асан-бег из Дебра, који је имао село за чифлук, и који је од манастирског материјала сазидао себи кулу. По једном предању бег је камен од манастирског олтарa три пута износио на кулу и сва три пута се он сам преко ноћи скидао.

Поред овог Модричког Манастира у Поречу има још три цркве у којима су око фресака грчки натписи. То су: у Црешњеви, на саставцима Треске и Белешнице и у селу Тажеву. Од њих је најбоље очувана тажевска. На њих такође скрећем пажњу нашим стручњацима.

Петар С. Јовановић.

АРХАЈСКА НЕКРОПОЛА КОД ТРЕБЕНИШТА НА ОХРИДСКОМ ЈЕЗЕРУ.¹⁾

Крајем Светскога Рата Бугари су у окупираној Јужној Србији открили богату архажку некрополу код Требеништа на Охридском Језеру, предмете пренели у Софијски Народни Музеј, а налазак научно објавили у књизи г. Б. Филова.

Маја 1918. год. приликом оправке пута Охрид—Кичево откривено је без стручног надзора пет гробова код Требеништа од бугарских окупаторских власти. Јула месеца исте године у присуству изасланика Софијског Народног Музеја г. К. Шкорпила откривена су тамо још два гроба под стручним надзором. Тако је на дотичном месту нађено свега седам гробова. Покусна копања у околини ове мале некрополе остала су безуспешна. — Гробови су правилне четворокутне јаме, незидане, 3м дубоке, 4·80—5·20м дуге а 2—3м широке. Оријентоване су од запада према истоку, тако да глава опруженога мртвога лежи на западу. Гробови су поређани у два реда од севера према југу, далеко 70м источно од пута Охрид—Кичево, два км јужно од Требеништа а 3½ км над Охридским Језером, на пољу званом Гробат под селом Горнић. У првом реду ближе путу је само један гроб; осталих шест су 8·6м даље од овог према истоку а узајамно су растављени 7—12м. Трагова по дрвету није остало. Претпоставка, да су мртви сахрањивани у дрвеним ковчезима, вероватна је, пошто се сачувао део златних плочица, које су свакако те ковчеге украшавали. Иначе незидане гробнице нису биле ни дрветом засвођене, што се да закључити из јако оштећених приложених предмета, који су набацаном земљом деформисани. Богата садржина гробова је скоро правилно по врсти предмета и богатству расподељена на поједине гробове. Скоро у сваком гробу се налази од бојне спреме: бронзана кадига, жељезни мач и копље, и штит покован бронзом; од накита: златна мртвачка маска, украсна златна плоча за груди и мале златне плочице подредног орнаменталног значаја, сребрне игле и плетени ланчићи, перле из злата, стакла и јантара; од посуда: сребрни кантарос и чаша, бронзани кратер, хидрија, амфора, оинохос, здела на треногу, мање посуде, кадионица и жељезни велики тронг за посуде; од посудица из фајанса и стаклета: арибалос и алабастрон.

Од две златне мртвачке маске, прва је украшена меандровим и плетеним орнаментом (сл. 1.), а друга само плетеним. Из златног плеха је исечена и десна рука једнога мртвога са масивним златним прстеном, а украшена је са плетеним орнаментом. Златна је и плехана плоча за груди у облику потковице

¹⁾ Bulgarisches National-Museum in Sofia. — Die archaische Nekropole von Trebenishte am Ochrida-See von Dr. Bogdan D. Filow — Karl Schkorpil. — Berlin und Leipzig 1927.